

Byla C-176/23**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2023 m. kovo 21 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:*Tribunalul Specializat Mureş* (Murešo specializuotas teismas, Rumunija)**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2021 m. kovo 2 d.

Ieškovė (apeliantė):*UG***Atsakovė (kita apeliacinio proceso šalis)***SC Raiffeisen Bank SA***Pagrindinės bylos dalykas**

Apeliacinis skundas, pateiktas dėl *Judecătoria Sighișoara* (Sigišoaros apylinkės teismas, Rumunija) sprendimo; juo buvo atmetas ieškovės (apeliantės) (toliau – ieškovė) ieškinys, kuriuo iš esmės buvo prašoma pripažinti, kad tam tikros jos kartu su atsakove (kita apeliacinio proceso šalimi) (toliau – atsakovė) sudarytos kredito sutarties sąlygos yra nesąžiningos. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13) taikymo srities.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašoma pagal SESV 276 straipsnį išaiškinti Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, siejamą su tos pačios direktyvos 12 ir 13 konstatuojamosiomis dalimis.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar taikant Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 1 straipsnio 2 dalies nuostatas, į nacionalinę teisę perkeltas *Legea nr. 193/2000, republicată, privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori* (pakartotinai paskelbtas Įstatymas Nr. 193/2000 dėl nesąžiningų sąlygų pardavėjų ar tiekėjų ir vartotojų sudaromose sutartyse) 3 straipsnio 2 dalies nuostatomis,

visų pirma atsižvelgiant į šios direktyvos 12 ir 13 konstatuojamąsias dalis,

bet taip pat turint omenyje *Ordonanța de urgență a Guvernului (OUG) Nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori* (Dekretas-įstatymas Nr. 50/2010 dėl vartojimo kredito sutarčių; toliau – OUG Nr. 50/2010) 80 ir 81 straipsnių nuostatas,

jos turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionaliniams teismams taip pat nedraudžiama nagrinėti įtarimų, susijusių su sutarties sąlygų, numatytų prieduose prie kredito sutarčių, kurias pardavėjai ar tiekėjai su vartotojais sudarė iki pastarojo įstatymo galią turinčio akto įsigaliojimo, t. y. pagal OUG Nr. 50/2010 95 punkto nuostatas, nesąžiningumu, jeigu vartotojas su jomis aiškiai sutiko taip, kaip tai numatyta OUG Nr. 50/2010 40 straipsnio 1 dalies nuostatose dėl vartojimo kredito sutarčių, o gal jos turėtų būti laikomos numanomai priimtomis *ope legis* (įstatymu), kaip numatyta OUG Nr. 50/2010 40 straipsnio 3 dalies nuostatose?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat siekia išsiaiškinti, ar, remiantis pirma išdėstytomis prielaidomis ir nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis, [pirmajame klausime nurodytai galimybei] nepriešarautų nacionalinių teismų jurisprudencija, pagal kurią aiškus pritarimas priedui, parengtam taip, kaip numatyta OUG Nr. 50/2010 40 straipsnio 1 dalies nuostatose, ir pagal OUG Nr. 50/2010 95 straipsnio nuostatas dėl vartojimo kredito sutarčių, automatiškai lemia išvadą, kad [šis priedas] buvo parengtas derybų būdu, todėl kilus įtarimų dėl sąlygų nesąžiningumo, šio dokumento nuostatos negali būti nagrinėjamos?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos ir Teisingumo Teismo jurisprudencija

Direktyva 93/13: 12, 13 ir 15 konstatuojamosios dalys, 1 straipsnio 2 dalis, 2 straipsnio 1 dalies b punktas, 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 2 dalis ir 8 straipsnis.

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas *Banca Transilvania* (C-81/19, EU:C:2020:532); 2019 m. kovo 14 d. Sprendimas *Dunai* (C-118/17, EU:C:2019:207); 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Factoring* (C-51/17, EU:C:2018:750); 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Andriciuc ir kt.* (C-186/16,

EU:C:2017:703); 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189).

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Legea nr. 193 din 6 noiembrie 2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (2000 m. lapkričio 6 d. Įstatymas Nr. 193 dėl nesąžiningų sąlygų pardavėjų ar tiekėjų ir vartotojų sudaromose sutartyse): 1 straipsnis, 2 straipsnio 1 ir 2 dalys, 3 straipsnio 2 dalis ir 6, 12 bei 14 straipsniai. Šio įstatymo, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 93/13, 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „sutarčių sąlygoms, numatytoms remiantis kitais galiojančiais norminiais aktais, šio įstatymo nuostatos netaikomos“.

Legea nr. 289 din 24 iunie 2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice (2004 m. birželio 24 d. Įstatymas Nr. 289 dėl vartojimo kredito sutartims su vartotojais, fiziniais asmenimis, taikomos teisinės tvarkos). Šio įstatymo 8 straipsnio redakcijoje, galiojusioje kredito sutarties pasirašymo metu, be kita ko, buvo numatyta, kad kredito sutartyje turi būti nurodytas faktinių metinių palūkanų dydis ir sąlygos, kuriomis jis gali būti keičiamas. Šis straipsnis buvo iš dalies pakeistas *Ordonanța de urgență nr. 174 din 19 noiembrie 2008 pentru modificarea și completarea unor acte normative privind protecția consumatorilor* (2008 m. lapkričio 19 d. Dekretas-įstatymas Nr. 174, iš dalies keičiantis ir papildantis kai kuriuos norminius aktus, susijusius su vartotojų apsauga), nustatant, jog kredito sutartyje turi būti nurodytas „palūkanų normos dydis, nurodant jų rūšį – fiksuotos ir (arba) kintamos, o tuo atveju, jei palūkanos yra kintamos, jų kitimas turi nepriklausyti nuo kreditoriaus valios; [jis turi būti] susijęs su sutartyje nurodytu patikrinamų referencinių indeksų svyravimais arba su teisės aktų pakeitimais, dėl kurių [tokio keitimo] reikia“.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori (2010 m. birželio 9 d. Dekretas-įstatymas Nr. 50 dėl vartojimo kredito sutarčių) (toliau – OUG Nr. 50/2010): 37, 80, 81 ir 95 straipsniai. Šiuo dekretu-įstatymu buvo panaikintas *Legea nr. 289/2004* (Įstatymas Nr. 289/2004).

Pagrindinei bylai taikytinos OUG Nr. 50/2010 redakcijos 37 straipsnyje, be kita ko, buvo nustatyta, kad kredito sutartyse su kintama palūkanų norma „palūkanų norma turi būti susieta su EURIBOR/ROBOR/LIBOR lyginamųjų indeksų ir (arba) BNR (Rumunijos nacionalinis bankas) orientacinės palūkanų normos svyravimais, priklausomai nuo kredito valiutos, ir prie [šios normos] kreditorius gali pridėti tam tikrą visam sutarties galiojimo laikotarpiui nustatytą maržą“.

Šio dekreto-įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „draudžiama taikyti sutarties sąlygas, kurios suteikia kreditoriui teisę vienašališkai keisti sutarties sąlygas neparengus papildomo, vartotojo priimto, priedo“. Minėto straipsnio

3 dalyje numatyta, kad „teisės aktų nustatytų pakeitimų atveju, jei vartotojas nepasirašo 1 dalyje numatytų priedų, tai laikoma numanomu sutikimu“.

OUG Nr. 50/2010 95 straipsnio pirminėje redakcijoje buvo numatyta:

„(1) Galiojančių sutarčių atveju kreditoriai privalo per 90 dienų nuo šio dekreto-įstatymo įsigaliojimo užtikrinti, kad sutartis atitiktų šio dekreto-įstatymo nuostatas.

(2) Galiojančių sutarčių pakeitimai turi būti atlikti priedais per 90 dienų nuo šio dekreto-įstatymo įsigaliojimo dienos.

<...>

(5) 2 dalyje numatytų priedų nepasirašymas laikomas vartotojo numanomu pritarimu“.

Šis dekretas-įstatymas buvo pateiktas tvirtinti Rumunijos parlamentui; jis *Legea nr. 288 din 28 decembrie 2010* (2010 m. gruodžio 28 d. Įstatymas Nr. 288) minėtą 95 straipsnį iš dalies pakeitė taip:

„Šio dekreto-įstatymo nuostatos netaikomos jo įsigaliojimo dieną galiojančioms sutartims <...>“.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19 din 29 martie 2019 pentru modificarea și completarea unor acte normative (2019 m. kovo 29 d. Dekretas-įstatymas Nr. 19, kuriuo iš dalies keičiami ir papildomi tam tikri norminiai aktai): II ir XI straipsniai.

Codul civil (Rumunijos civilinis kodeksas): 993, 994, 1088 ir 1092 straipsniai.

Trumpas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

- 1 2007 m. kovo 23 d. bylos šalys sudarė kredito sutartį su kintama palūkanų norma, pagal kurią atsakovė paskolino ieškovei 15 300 Šveicarijos frankų (CHF) sumą, kurios gražinimo terminas – 156 mėnesiai.
- 2 Pagal šios sutarties 1.1 punktą ieškovė turėjo sumokėti 300 CHF kredito administravimo mokestį, atitinkantį 2 % paskolintos sumos. Be to, pagal šios sutarties 3.3 punktą palūkanų norma sutarties sudarymo metu buvo 5,9 % metinių palūkanų, tačiau atsakovė galėjo keisti šią normą atsižvelgdama į pokyčius finansų rinkoje. Apie naują palūkanų normą turėjo būti pranešta ieškovei.
- 3 2010 m. rugsėjo 10 d. ieškovei buvo pranešta apie nagrinėjamos kredito sutarties pakeitimą. Atsakovė šiame pranešime iš esmės teigė, jog Dekrete-įstatyme Nr. 50/2010 įstatymų leidėjas pareikalavo, kad visose su vartotojais sudarytose kredito sutartyse būtų atlikti tam tikri pakeitimai, visų pirma dėl sąlygų, susijusių su kintamos palūkanų normos struktūra, kuri turėjo būti susieta su objektyviu

indeksu, pagrįstu paskolos valiuta, prie kurio pridedama fiksuota kredito įstaigos marža. Paskoloms Šveicarijos frankais buvo taikomas indeksas LIBOR 6 M.

- 4 2017 m. gruodžio 29 d. ieškovė pareiškė ieškinį, juo iš esmės prašė pripažinti kredito sutarties 1.1 ir 3.3 punktuose numatytas sąlygas nesąžiningomis.
- 5 Atsiliepime į ieškinį atsakovė teigė, kad nagrinėjamos sąlygos negali būti nagrinėjamos dėl jų nesąžiningumo, ir šiuo tikslu rėmėsi Įstatymo Nr. 193/2000 4 straipsnio 6 dalimi ir 3 straipsnio 2 dalimi. Šiuo klausimu atsakovė pabrėžė, kad, pirma, nagrinėjamos sąlygos buvo susijusios su sutarties dalyko apibrėžtimi bei atlygio adekvatumu suteiktoms paslaugoms ir, antra, kad kintama kredito palūkanų norma yra grindžiama kredito sutarties priedu, atspindinčiu OUG Nr. 50/2010 nuostatas.
- 6 2020 m. birželio 10 d. sprendimu Sigišoaros apylinkės teismas atmetė ieškovės ieškinį, remdamasis atsakovės nurodytais pagrindais. Dėl to teismo sprendimo ieškovė pateikė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 7 Ieškovė teigia, kad įstatymo galią turinčiame teisės akte – OUG Nr. 50/2010 – yra nuostatų, kuriomis siekiama tik sustiprinti vartotojų apsaugą. Vis dėlto šios nuostatos į nagrinėjamą kredito sutartį buvo įtrauktos neteisingai, nes buvo atsižvelgta ne į faktinę padėtį kredito sutarties sudarymo metu, o į padėtį, susiklosčiusią OUG Nr. 50/2010 įsigaliojimo momentui artimu laikotarpiu, kai palūkanų norma sutartyje jau buvo nustatyta remiantis sąlygomis, kurios, kaip įtariama, buvo nesąžiningos.
- 8 Atsakovė teigia, kad pradinės sutarties 3.3 punkto sąlygos poveikis nustojo galioti nuo 2010 m. rugsėjo 10 d. priedo įsigaliojimo dienos. Ši sąlyga buvo pakeista šiuo metu galiojančia sąlyga, pagal kurią kredito palūkanų norma yra susieta su patikrinamu orientaciniu indeksu, t. y. 6 mėn. LIBOR, o prie jo pridedama atsakovės fiksuota marža. Taigi, atsakovė laikėsi privalomų OUG Nr. 50/2010 nuostatų, o *Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor* (Rumunijos nacionalinė vartotojų apsaugos tarnyba) jos veiksmus pripažino tinkamais, kaip tai matyti iš pastarosios 2010 m. spalio 5 d. rašto.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 9 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad sutarties sąlygų, atspindinčių OUG Nr. 50/2010 nuostatas, nesąžiningumo nagrinėjimo neįtraukimas turi būti išnagrinėtas remiantis Direktyva 93/13 ir atitinkama Teisingumo Teismo jurisprudencija.

- 10 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalies nuostatos turi būti aiškinamos siaurai, nes jos sudaro vartotojų apsaugos nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų sistemos išimtį, o šis neįtraukimas į šios direktyvos taikymo sritį grindžiamas teisėta prielaida, jog nacionalinis įstatymų leidėjas įtvirtino visų tam tikrų sutarčių šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą.
- 11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad siekdamas nustatyti, ar sutarties sąlyga atspindi teisės aktą, turintį įstatymo galią, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą, jis turi patikrinti, ar nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos sutarties šalims turi būti taikomos nepriklausomai nuo jų pasirinkimo, net jei šios nuostatos yra papildomo pobūdžio, todėl jos taikytinos *ex officio*, nebent sutarties šalys yra susitarusios kitaip.
- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad OUG Nr. 50/2010 nuostatose Rumunijos įstatymų leidėjas nusprendė, jog pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudaromas kredito sutartis būtina reglamentuoti, nes nustatė, kad ankstesni teisės aktai pasirodė nepakankami, kad tinkamai apsaugotų vartotojus nuo natūralaus pardavėjų ar tiekėjų instinkto pasinaudoti savo patirties pranašumu ir konkrečiomis galimybėmis nustatant sutarties sąlygas, kurios gali būti nesąžiningos. Taigi, įstatymų leidėjas siekė panaikinti galimybę pardavėjams ar tiekėjams piktnaudžiauti tuo, kad jų su vartotojais sudaromos kredito sutartys su kintama palūkanų norma nėra reglamentuotos.
- 13 OUG Nr. 50/2010 95 straipsnio pirminėje redakcijoje buvo numatytas mechanizmas, pagal kurį kredito įstaigos turėjo nedelsdamos įgyvendinti šias privalomas nuostatas, įskaitant ir taikytinas galiojusioms kredito sutartims. Taigi, tokios rūšies sutartis turėjo būti keičiama priedu, kuris turėjo būti įteiktas vartotojui pasirašyti. Buvo manoma, kad priedo nepasirašymas reiškia numanomą sutikimą su jo sąlygomis. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad įstatymų leidėjas nereglementavo galimybės faktiškai derėtis dėl keičiamų sutarties sąlygų. Nors šis mechanizmas buvo panaikintas Įstatymu Nr. 288/2010, kuriuo patvirtintas OUG Nr. 50/2010, nagrinėjamu atveju tai buvo padaryta pavėluotai, nes apie aptariamą priedą ieškovei jau buvo pranešta ir buvo laikoma, kad ji jį pasirašė.
- 14 Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar atitinkamos OUG Nr. 50/2010 nuostatos atitinka visų tam tikros rūšies sutarčių šalių teisių ir pareigų pusiausvyros prezumpcijos reikalavimą. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar aptariamame priede išdėstytos sutarties sąlygos atspindi OUG Nr. 50/2010 nuostatas, nes sutarties sąlygų turinyje nėra esminių duomenų ir informacijos, kuriais remdamasi ieškovė būtų galėjusi suprasti prisiimamų įsipareigojimų apimtį.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad OUG Nr. 50/2010 37 straipsnyje nustatyta tik kintamos sutartinės palūkanų normos struktūra – objektyvus referencinis indeksas ir fiksuota marža. Pastaroji atspindi pardavėjo ar tiekėjo sutartinius interesus, o indeksas nepriklauso nuo šalių valios.

Vis dėlto šis indeksas laikui bėgant gali smarkiai svyruoti ir juo geriausiai pasinaudoti gali pardavėjas ar tiekėjas, turintis patirties ir geresnį gebėjimą prognozuoti nei pastabus ir vidutiniškai nuovokus vartotojas. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar šio straipsnio nuostatos gali būti įgyvendinamos nepriklausomai nuo šalių valios, o gal, nesant šalių susitarimo, gali būti taikomos *ex officio*.

- 16 Šiuo klausimu šis teismas nurodo, kad nustatydami kredito sutarties kintamąją palūkanų normą priede, atspindinčiame OUG Nr. 50/2010 nuostatas, pardavėjai ar tiekėjai atsižvelgė į kintamosios palūkanų normos struktūrą taip, kaip buvo paranku tik jiems, remdamiesi konkrečiomis to meto aplinkybėmis, nes šio teisės akto įsigaliojimo metu referencinių indeksų vertė buvo itin žema. Šių indeksų ir sutartyse numatytos palūkanų normos skirtumą jie perskaičiavo į fiksuotą maržą, į kurią jie turėjo teisę ir kurią jiems pripažino įstatymų leidėjas. Kadangi referenciniai indeksai galėjo svyruoti tik didėjimo linkme, kintamos palūkanų normos kitimo tendencija buvo tokia pati: išskirtinai palanki pardavėjui ar tiekėjui ir akivaizdžiai nenaudinga vartotojui.
- 17 Taigi, nors įstatymų leidėjas ketino vartotojų naudai nustatyti aukštesnio lygio jų apsaugos tvarką, faktiškai įgyvendinus OUG Nr. 50/2010 vartotojai tapo akivaizdžiai labiau pažeidžiami sutartiniu požiūriu.
- 18 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad, pagal nacionalinių teismų jurisprudenciją šiuo klausimu, tokios sutarčių sąlygos, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, negali būti nagrinėjamos kaip nesąžiningos. Todėl neįmanoma nei derėtis dėl tokių sąlygų, nei numatyti tinkamų apsaugos priemonių, kad būtų galima užginčyti galimą pardavėjų ar tiekėjų nesąžiningumą taikant teisės aktų nuostatas, kurias atspindi šios sutarčių sąlygos.